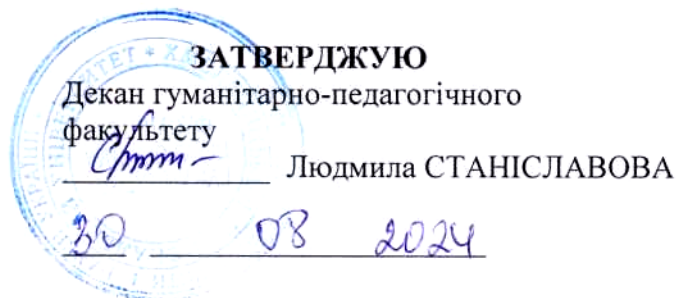

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна **Інклюзивна освіта**
Рівень вищої освіти **Другий (магістерський)**

Загальна інформація

Позиція	Зміст інформації
Викладач	Хренова Вікторія Валеріївна
Профайл викладача	https://tpodm.khmnu.edu.ua/naukova-diyalnist/pedagogichna-diyalnist-hrenova-viktoriya-valeriyivna/
Е-mail викладача	khrenovav@khmnu.edu.ua
Контактний телефон	098-297-73-23
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=8593
Консультації	Очні: за розкладом онлайн: за необхідністю та попередньою домовленістю

Загальна характеристика дисципліни

Статус дисципліни	Форма навчання	Загальний обсяг		Кількість годин						Форма семестрового контролю			
		Кредити ЕКТС	Години	Аудиторні заняття					Самостійна робота, в т.ч. ІРС	Курсовий проект	Курсова робота	залік	іспит
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття					
В	Д	4,0	120	54	18		36		66			+	
В	З	4,0	120	12	4		8		108			+	

Анотація дисципліни

Дисципліна «Інклюзивна освіта» є вибірковою, однак формує, на наш погляд, важливі на сьогодні для майбутніх фахівців компетентності щодо інтеграції здобувачів освіти з особливими освітніми потребами у освітній процес. Адже в сучасному суспільстві гостро постає потреба у забезпеченні рівного доступу до якісної освіти особам з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання на основі застосування

Анотація навчальної дисципліни

Дисципліна «Інклюзивна освіта» є вибірковою, однак формує, на наш погляд, важливі на сьогодні для майбутніх фахівців компетентності щодо інтеграції здобувачів освіти з особливими освітніми потребами у освітній процес. Адже в сучасному суспільстві гостро постає потреба у забезпеченні рівного доступу до якісної освіти особам з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності. Дисципліна викладається для денної та заочної форм навчання. При викладанні дисципліни використовуються активні і творчі форми проведення занять, зокрема оглядові лекції (для студентів заочної форми навчання), тренінги, майстер-класи.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни. Формування майбутнього фахівця, як особистості, здатної вирішувати професійні завдання з урахуванням теоретико-методологічних, нормативно-правових та організаційно-методичних засад інклюзивної освіти.

Завдання дисципліни. Формування загальних та спеціальних компетентностей щодо інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у навчально-виховний процес закладів освіти.

Очікувані результати навчання

Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: **уміти** оперувати базовими категоріями та поняттями, пов'язаними з інклюзивною освітою; **застосовувати** диференціацію навчання, **організовувати** освітній процес з урахуванням особливих потреб здобувачів освіти; **проектувати** психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище; **ефективно взаємодіяти** з іншими педагогами, спеціалістами, батьками здобувачів освіти з особливими освітніми потребами; **використовувати** ефективні стратегії спілкування у взаємодії з учасниками освітнього процесу; **створювати** індивідуальні навчальні програми/плани для здобувачів освіти з особливостями розвитку на основі діагностики їхніх потреб; **здійснювати** необхідні адаптації, модифікації й методики викладання.

Тематичний і календарний план вивчення дисципліни

№ тижня	Тема лекції	Тема семінарського заняття	Самостійна робота студентів		
			Зміст	Год.	Література
1	2	3	4	5	6
1	Методологічна основа інклюзивної педагогіки	Інклюзивна освіта як модель соціального устрою	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до СЗ№1	3	[1-3; 42]
2		Інклюзія: досвід та стратегія міжнародного й українського законодавства	Підготовка до СЗ №2	2	[1-3; 42]
3	Нормативно-правове забезпечення та міжнародний досвід інклюзивної освіти	Складові інклюзивного середовища в освітньому закладі	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до СЗ№3	3	[1-3; 6-21; 42]

1	2	3	4	5	6
4		Складові інклюзивного середовища в освітньому закладі	Підготовка до СЗ№3	2	[1-3; 6-21]
5	Здобувач освіти з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти	Технологія особистісно зорієнтованого навчання в інклюзивному класі	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до СЗ№4	3	[3; 4; 22-29; 42]
6		Технологія особистісно зорієнтованого навчання в інклюзивному класі	Підготовка до СЗ№4. Підготовка до ТК№1	10	[3; 22-29]
7	Команда психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами	Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Модифікація й адаптація курикулуму	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до СЗ№5	3	[3; 5; 30-33; 42]
8		Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Модифікація й адаптація курикулуму	Підготовка до СЗ№5	3	[3; 5; 30-33; 42]
9	Індивідуальна програма розвитку особи з особливими освітніми потребами	Індивідуальний навчальний план: зміст, функції, процес розробки, аналіз складових	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до СЗ№6	3	[3-5]
10		Індивідуальний навчальний план: зміст, функції, процес розробки, аналіз складових	Підготовка до СЗ№6	3	[3; 5; 42]
11	Форми організації, методи і засоби інклюзивного навчання	Система оцінювання в умовах інклюзивного навчання	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до СЗ№7	3	[3; 4; 34-42]
12		Система оцінювання в умовах інклюзивного навчання	Підготовка до СЗ№7	3	[3; 4; 34-42]
13	Технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі	Корекційно-розвивальна і реабілітаційна складова інклюзивної роботи	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до СЗ№8	3	[3-5; 34-41]

1	2	3	4	5	6
14		Корекційно-розвивальна і реабілітаційна складова інклюзивної роботи	Підготовка до СЗ№8	3	[3-5; 34-41]
15	Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання	Взаємодія школи із батьками в системі інклюзивної освіти	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до СЗ№9	3	[3-5; 34-41]
16		Взаємодія школи із батьками в системі інклюзивної освіти	Підготовка до СЗ№9	3	[3-5; 34-41]
17	Особливості навчання осіб з особливими освітніми потребами	Аналіз навчальних програм з предметів «Трудове навчання» та «Інформатика» для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до СЗ№10	3	[1; 3]
18		Аналіз навчальних програм з предметів «Трудове навчання» та «Інформатика» для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку	Підготовка до СЗ№10. Підготовка до ТК№2	10	[1-4; 42]

Примітка*: Лекції проводяться через тиждень, семінарські заняття – щотижня по дві години

Політика дисципліни

Організація освітнього процесу з дисципліни відповідає вимогам положень про організаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу та навчальному плану. Здобувач зобов'язаний відвідувати лекції і семінарські заняття згідно з розкладом, не запізнюватися на заняття, домашні завдання виконувати відповідно до графіка. Пропущене семінарське заняття здобувач зобов'язаний опрацювати самостійно у повному обсязі і відвідувати перед викладачем не пізніше, ніж за тиждень до чергової атестації. До семінарських занять здобувач має підготуватися за відповідною темою і проявляти активність. Набуті здобувачем знання з дисципліни або її окремих розділів у неформальній освіті зараховуються відповідно до Положення про порядок перезарахування результатів навчання у ХНУ (<https://khmnu.edu.ua/polozhennya-pro-organizacziyu-osvitnoi-diialnosti/>). При підготовці до семінарських занять з дисципліни здобувач має дотримуватися політики доброчесності. У разі виявлення плагиату, згідно Положення про дотримання академічної доброчесності в Хмельницькому національному університеті (<https://khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/normatyvni-dokumenty/ustanovchi/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti-2020.pdf>), роботу буде повернено на доопрацювання та повторне проходження оцінювання.

Критерії оцінювання результатів навчання

Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за **чотирибальною** шкалою відповідно до Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих **позитивно** з урахуванням коефіцієнта вагомості. Вагові коефіцієнти змінюються залежно від структури дисципліни і важливості

окремих видів її робіт.

Поточний контроль здійснюється під час лекційних та семінарських занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочою програмою і графіком навчального процесу. Оцінка, яка виставляється за семінарське заняття, складається з таких елементів: знання теоретичного матеріалу з теми; уміння творчо застосовувати матеріал лекцій; вільне володіння студентом термінологією і уміння обґрунтувати свою думку; своєчасна презентація виконаних завдань.

При цьому використовуються методи поточного контролю: презентація завдань виконаних в межах теми семінарського заняття; тестовий контроль теоретичного матеріалу з теми.

Підсумкова семестрова оцінка встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється тестуванням.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів *денної* форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота										Контрольні заходи		Семестровий контроль, залік	
Семінарські заняття №:										Тестовий контроль			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	T1-3	T4-9		
ВК*:										0,7		0,3	За рейтингом

Умовні позначення: Т – тема дисципліни; ВК – ваговий коефіцієнт.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів *заочної* форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота				Самостійна, індивідуальна робота		Контрольні заходи	Семестровий контроль, залік		
Семінарські заняття №:				Контрольна робота		Тестовий контроль			
1	2	3	4	Якість виконання	Оцінка за захист	T1-9			
ВК*:				0,5		0,1	0,1	0,3	За рейтингом

Оцінювання тестових завдань

Тематичний тест для кожного студента складається з двадцяти п'яти тестових завдань, кожне з яких оцінюється одним балом. Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 25.

Тестові завдання для кожного студента випадково генеруються із загального банку питань у середовищі для навчання Moodle. Оцінювання відповідей студента здійснюється в автоматичному режимі. Оцінювання здійснюється за **чотирибальною** шкалою. Сума балів пропорційна кількості правильних відповідей. Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці, що виставляється студенту, представлена у нижченаведеній таблиці.

Сума балів за тестові завдання	1–13	14–16	17–22	23–25
Оцінка за 4-бальною шкалою	2	3	4	5

На тестування відводиться 30 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. Студент може також пройти тестування і в он-лайн режимі у модульному

середовищі для навчання MOODLE. При отриманні негативної оцінки тест слід перездати до терміну наступного контролю.

Тестове поле для контролю для студентів заочної форми складається з сорока тестових завдань, кожне з яких оцінюється одним балом. Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 40. Оцінювання здійснюється за **чотирибальною** шкалою.

Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці, що виставляється студенту:

Сума балів за тестові завдання	1–23	24–29	30–37	38–40
Оцінка за 4-бальною шкалою	2	3	4	5

На тестування відводиться 45 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. Студент може також пройти тестування і в он-лайн режимі у модульному середовищі для навчання MOODLE.

Підсумкова семестрова оцінка за інституційною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС наведені у таблиці.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ECTS	Інституцій на шкала балів	Інституцій на оцінка	Критерії оцінювання	
A	4,75-5,00	5	Зараховано	Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навичок.
B	4,25-4,74	4		Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками.
C	3,75-4,24	4		Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками.
D	3,25-3,74	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією.
E	3,00-3,24	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00-2,99	2	Незараховано	Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00-1,99	2		Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни.

Питання для підсумкового контролю з дисципліни

1. Яка ідея лежить в основі інклюзивної освіти?
2. На яких положеннях базується ідея концепції «нормалізації»?
3. Що таке інклюзивне навчання?
4. Яка особа є особою з особливими освітніми потребами?
5. Які переваги інклюзивної освіти для осіб з ООП?
6. Які міжнародні документи в галузі прав осіб з особливими освітніми потребами та інвалідністю ви можете назвати?
7. Які статті Закону України «Про освіту» регламентують право на інклюзивне навчання осіб з особливими освітніми потребами?
8. Назвіть історичні періоди становлення інклюзивного навчання.
9. Розкажіть про інклюзивну освіту США.
10. Який рух ініціював освітню реформу в Італії?
11. Розкажіть про освітній експеримент у Австрії.

12. Опишіть кроки з розвитку інклюзивної освіти в Нідерландах.
13. Ваша думка про шведську модель інклюзивної освіти.
14. Дайте оцінку досвіду впровадження інклюзивної освіти в Німеччині.
15. Адвокатство та волонтерство батьків осіб з ООП. Чи потрібно це?
16. Що означає поняття «розвиток людини»?
17. Які існують етапи розвитку дитини?
18. Якими є зовнішні (екзогенні) і внутрішні (ендогенні) чинники розвитку дитини?
19. Які існують зміни та модифікації у вікових періодах розвитку?
20. Що таке сензитивний період розвитку дитини?
21. Що означає поняття «порушення розвитку дитини»?
22. Які існують класифікації психофізичних порушень розвитку?
23. Що означає поняття «особа з особливими освітніми потребами»?
24. Які існують категорії дітей з ООП?
25. У чому полягає сутність МКФ?
26. Які існують компоненти МКФ?
27. Якими є структурні особливості класифікації МКФ-ДП?
28. Як МКФ-ДП може застосовуватись в інклюзивній освіті?
29. Що означає поняття «соціалізація дитини з ООП»?
30. У чому відмінність між поняттями «соціалізація дитини», «розвиток особистості», «виховання», «освіта»?
31. Якою є роль сім'ї в соціалізації дитини з ООП?
32. Назвіть психологічні стадії, які проходить сім'я у сприйнятті дитини з ООП.
33. Які існують соціально-психологічні умови соціалізації особи з ООП у закладі освіти?
34. Якими є соціально-економічні умови успішної соціалізації особи з ООП у соціумі?
35. Яка сутність поняття «універсальний дизайн у сфері освіти»?
36. Як Ви бачите застосування принципів універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі? Наведіть приклади.
37. Що таке допоміжні технології? Наведіть приклади.
38. Які приклади розумного пристосування в інклюзивному освітньому середовищі Ви можете назвати?
39. Яка роль ресурсної кімнати як складової інклюзивного освітнього середовища?
40. Що таке медіатека?
41. Які основні завдання стоять перед командою психолого-педагогічного супроводу здобувача освіти з особливими освітніми потребами?
42. Хто входить до складу команди психолого-педагогічного супроводу?
43. Як відбувається організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу? Опишіть.
44. Як Ви розумієте роль батьків у команді психолого-педагогічного супроводу?
45. Як відбувається взаємодія між командою психолого-педагогічного супроводу та інклюзивно-ресурсним центром?
46. Що таке «індивідуальна програма розвитку», «індивідуальний навчальний план»?
47. Які розділи індивідуальної програми розвитку Ви знаєте?
48. У чому полягають особливості вивчення потенційних можливостей і потреб здобувача освіти під час розробки індивідуальної програми/плану розвитку?
49. Чим характерний другий етап розробки індивідуальної програми розвитку?
50. Які види адаптацій освітнього процесу Вам відомі?
51. У чому полягає відмінність між індивідуальним навчальним планом та індивідуальною навчальною програмою?

52. Які особливості етапу реалізації індивідуальної програми розвитку?
53. У чому важливість моніторингу реалізації індивідуальної програми розвитку, перегляду та внесення до неї змін?
54. Які форми навчання застосовують в інклюзивній освіті Вам відомі?
55. Які методи навчання застосовують в інклюзивній освіті?
56. Перерахуйте засоби навчання, що застосовують в інклюзивній освіті.
57. Яке визначення поняття «педагогічна технологія»?
58. Наведіть приклади технологій індивідуалізації освітнього процесу.
59. Що таке спільне викладання? Наведіть приклади моделей спільного викладання.
60. Які приклади технологій подолання навчальних і поведінкових труднощів в інклюзивній освіті Ви можете назвати?
61. Наведіть приклади технологій адаптації освітнього середовища.
62. Якими є особливості навчання і розвитку здобувачів освіти з порушеннями зору?
63. У чому полягають особливості навчання і розвитку здобувачів освіти з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності?
64. Які особливості навчання і розвитку здобувачів освіти з порушеннями слуху?
65. У чому особливість навчання і розвитку здобувачів освіти з порушеннями мовлення?
66. Як Ви розумієте особливості навчання і розвитку здобувачів освіти з порушеннями опорно-рухового апарату?
67. У чому полягають особливості навчання і розвитку здобувачів освіти з порушеннями інтелектуального розвитку?
68. Які особливості навчання і розвитку здобувачів освіти з розладами аутистичного спектра?
69. Якими є особливості навчання і розвитку здобувачів освіти із затримкою психічного розвитку?
70. У чому полягає сутність педагогічного оцінювання здобувачів освіти з ООП?
71. Які основні функції оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з ООП Ви знаєте?
72. Назвіть методи і форми педагогічного оцінювання здобувачів освіти з ООП.
73. У чому полягають основні вимоги щодо психолого-педагогічних аспектів оцінювання?
74. Що таке формувальне оцінювання?
75. Які приклади методів формувального оцінювання Ви знаєте? Опишіть.
76. Наведіть приклади видів портфоліо як інструмента оцінювання здобувачів освіти з ООП.

Рекомендована література

Основна

1. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти : Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 1-3 / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. – Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2020. – 235 с.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. / А.А. Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. – С.5-31.
3. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ : ТОВ «Агенство Україна», 2019. – 300 с.
4. Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник / З.М. Шевців. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. – Львів: «Новий світ – 2000», 2019. – 264 с.\
5. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] / Упорядник Бондар К. М. – [2-ге вид., доп.]. – Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м.

Додаткова

1. Закон України «Про вищу освіту» // Закон від 01.07.2014 №1556–VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrainy-pro-vyschu-osvitu>.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
4. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, 1960. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174
5. Конвенція про права дитини, 1989. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, 1966. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 року № 545 «Про затвердження положення про інклюзивно-ресурсний центр». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-p>
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-p>
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 88 «Деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2018 році». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/nras/deyaki-pitannya-vikoristannya-subvenciyi-z-derzhavnogo-byudzhetu-miscevim-byudzhetam-na-nadannya-derzhavnoyi-pidtrimki-osobam-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-2018-roci>
10. Саламанська декларація: про принципи, політику і практичну діяльність в сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, 1994. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94
11. Серія видань «Концептуалізація інклюзивної освіти та його контекстуалізація в рамках Місії ЮНІСЕФ. – Технічний путівник Видання © Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/3_007_Web.pdf
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 588 від 09.08.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-p>
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р., № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2017-p>
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р., № 636 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-%D0%BF#Text>
15. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю. Резолюція. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН, 1993. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_306
16. Інтеграція та інклюзія як основні моделі навчання дітей з особливими

освітніми потребами / В. Е. Болдирева // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. – 2012. – № 9. – С. 10-17. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop_2012_9_3

17. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – Київ : Видавнича група «Атопол», 2011. – 274 с.

18. Кочерга О.В. Психологія дітей з особливими потребами / О.В. Кочерга. – Київ : Ред. газ. з дошк. та почат. освіти, 2012. – 128 с.

19. Про затвердження перекладу Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я та Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.05.2018 №981 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://medprosvita.com.ua/nakaz-moz-ukrayini-vid-23-05-2018-981-pro-zatverdzhennya/>.

20. Синьов В.М. Основи дефектології : навч. посіб. / В.М. Синьов, Г.М.Коберник. – Київ : Вища школа, 1994. – 143 с.

21. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі : навч.-метод. посіб. / Уклад. Т. Скрипник. – Харків : Факт, 2015. – 40 с.

22. Холингвер Дж. Определение и классификация ограниченной жизнедеятельности и здоровья / Дж. Холингвер. – Детский фонд ООН (ЮНИСЕФ), 2014. – 40 с.

23. Гладченко І.В. Тьюторство в аспекті ефективності корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми, що мають значну інтелектуальну та сенсомоторну недостатність / І.В. Гладченко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: Збірник наукових праць. – Серія 19: Корекційна педагогіка та психологія. – Вип. 1. – С. 31–34.

24. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навч.- метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілявічуте, С.В. Литовченко. – Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 197 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

25. Данілявічуте Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.- метод. посіб. / Е.А. Данілявічуте, С.В. Литовченко; За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

26. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / О.М. Таранченко, Ю.М. Найда / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 124 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

27. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – Київ : Видавнича група «Атопол», 2011. – 274 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

28. Інтерактивні технології: теорія та методика / Пометун О.І., Побірченко Н.С., Коберник Г.І., Комар О.А., Торчинська Т.А. – Умань–Київ, 2008. – 95 с.

29. Колупаєва А.А. Методологічні та стратегічні виміри освіти дітей з особливими потребами у контексті освітнього реформування / А.А. Колупаєва // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2018. – №1(85). – С. 7.

30. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://moz.gov.ua/uploads/2/11374-9898_dn_20181221_2449.pdf

31. Методичні рекомендації щодо організації навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, психолого-педагогічний супровід / укладачі Л.О.Жданюк, І.О. Калініченко. – Полтава : ПОШПО, 2011. – 44 с.

32. Найда Ю. Хто такі діти з особливими потребами: відмінності розвитку та навчальної діяльності дітей з особливими потребами в процесі навчання / Юлія Найда, Оксана Таранченко // Профтехосвіта. – 2010. – № 6. – С. 4-13.

33. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник №4 НДІ інклюзивної освіти. / упорядники: Савчук Л.О.,

Юхимець І.В.– Рівне: РОШПО. – 2013. – 53 с.

34. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] / Упорядник Бондар К– [2-ге вид., доп.]. – Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. – 170с.

35. Красняков Є., Бурда В. Формування та реалізація інклюзивної політики у сфері освіти дітей з особливими освітніми потребами в Україні / Є. Красняков, В. Бурда // Віче. – 2013. – №6

36. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник / Марія Швед. – Львів: Український католицький університет, 2015. – 360 с.

37. Баштан С.О. Методика навчання осіб з особливими освітніми потребами : метод. вказівки для самостійної та практичної роботи / С. О. Баштан, Т. В. Гладкій. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2020. – 113 с.

Інформаційні ресурси

1. Модульне середовище для навчання. Режим доступу : <https://msn.khmnu.edu.ua/>.
2. Електронна бібліотека університету. Режим доступу : <http://library.khmnu.edu.ua/>.
3. Репозитарій ХНУ. Режим доступу : <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/?locale=uk>.